

DISCURSOS

LLEGITS EN LA

“REAL ACADEMIA DE BUENAS LETRAS”

DE BARCELONA

EN LA SOLEMNE RECEPCIÓ PÚBLICA DE

D. LLUÍS VIA Y PAGÈS

EL DÍA 9 DE DESEMBRE DE 1923

BARCELONA

IMP. «ATLAS GEOGRÁFICO» - CONSELL DE CENT, 140 A 144

1923

DISCURSOS

LLEGITS EN LA SOLEMNE RECEPCIÓ PÚBLICA DE

D. LLUÍS VIA Y PAGÈS

DISCURSOS

LLEGITS EN LA

“REAL ACADEMIA DE BUENAS LETRAS” DE BARCELONA

EN LA SOLEMNE RECEPCIÓ PÚBLICA DE

D. LLUÍS VIA Y PAGÈS

EL DÍA 9 DE DISEMBRE DE 1923

BARCELONA

IMP. «ATLAS GEOGRÁFICO» - CONSELL DE CENT, 140 A 144

1923

DE L'EMOCIÓ LITERARIA

SENYORS ACADEMICHS:

M'heu cridat a ocupar el lloch vacant per mort del doctor Cosme Parpal, mestre sapient de llengua y literatura espanyola, historiador eximi, orientador expert en ciències polítiques y socials, apòstol incansable de la pedagogia, qu'en aquesta Reyal Academia, veritable predi del saber hont tants bells arbres de ciencia s'apleguen, aportà fruyts preadissims. Gran confusió es la meva, perque ni'm sento digne d'ocupar son lloch, ni tan sols apte per a retreure y lloar com es degut les seves obres. Vosaltres les conexèu millor. Jo'm limito a fer acatament al home de ciencia y al devot de lo bell, que may no va caure en la migradesa de lluytes bizantines ni de snobismes d'ocasió.

Però també vull fer esment del home tolerant, del professional honrat, del publicista y crítich clarivident, del jutjador desinteressat y equànim qu'arreu hont aportava son concurs dexava rastre de simpatía. Tots els seus actes els guià un gran amor a la justicia, per damunt d'inclinacions y preferències personals. N'es una prova, entre altres, la seva actuació en el Jurat dels Jochs Florals de Barcelona de 1915. Erem al ple dels horrors de la guerra franco-alemanya, que havia devingut cataclisme mundial y que a tan contraposades *filies* y *fobies* dava marge entre la humanitat expectant. El doctor Parpal no era capaç d'apassionaments per cap dels beligerants. Tenia, sí, una particular devoció per la ciencia y la pedagogia germàniques, y era germanòfil en aquest sentit. Donchs bé: aquell any figurava al cap del Consistori vostre ilustre company En Joseph Pin y Soler, qui, en son discurs presidencial, fentse ressò de tràgiques actualitats, entonà una apologia de Bèlgica la màrtir. Per motius de delicadesa volgué llegir previament son tre-

ball als mantenedors, y ab particular interès al doctor Parpal; y aquest, a més de reconèixer la vàlua literaria del discurs, va manifestarse respectuós ab les idees que contenia, s'avinguessin o nó ab les seves propies. Però no acabà aquí la seva tolerancia. Al reunir-se el Jurat per a emetre veredictes sobre les composicions rebudes, predominà el criteri de no concedir l' *Englantina*, o sia el premi de *Patria*, a cap composició d' assumpte catalanesch, sinó a un aplech de poesies d' Apeles Mestres, titolades *Flors de Sang*, fortament depressives per a la causa teutònica. El doctor Parpal, que devia sentir-se contrariat en les seves particulars inclinacions, no oposà el més petit obstacle. Devot de la bellesa pura, va reconèixer serenament tota l'emotivitat y tota l'inspiració dels versos del excels poeta, y, persuadit de que superaven en mèrit a les altres composicions, va unir son vot al dels companys. Queda dit ab axò que'l doctor Parpal se manifestava en tota ocasió home d'intel·ligencia y de cor, que no posava sa investidura al servey de petits egoïsmes, sinó que la consagrava al compliment de la justícia més estricta y al enaltiment dels més purs ideals.

Perdurable ha d' ésser entre vosaltres, senyors acadèmichs, el recort de les belles qualitats de talent y de caràcter privatives del home que feu de l' ensenyança el gran culte de la seva vida, dedicanthi les millors activitats del seu esperit.

*
*
*

Y ara, senyors, permeteume que parli de mi. Jo no he laborat com el doctor Parpal en ciències històriques, ni en cap altra ciència. Les meves tasques literaries, influïdes sols per mandats del sentiment, no refermades per coneixements especials, ni per tècniques determinades, ni afiliades a escoles, ni tan sols orientades vers una finalitat filosòfica o una utilitat social, són de significació nula. Són senzillament l'obra d'un emotiu. No tenen més consistencia que les rialles sense ressò que 's perden al vent y no escampen alegria, o que 'ls plors que 's fonen sense càbrels la sòrt de amarar y fecondar la terra com pluja provident. Algú m' ha dit *poeta*, y tal volta ha cregut que ab dir-mho ja n' hi havia

prou. Y jo us dich que si's té per poeta aquell que no posseeix altra virtut que la d'abandonarse a tota emoció, fins sa virtut es flaqueja, y no li escàu pas el calificatiu de *vident d'ànimes* que als vers poetes es just aplicar. Ben al contrari, pot dirse d'ell lo que Goethe digué dels que juguen ab la vida, que may no arriben a res de bo, perque abans d'acabar els errors de la joventut comencen ja els errors de la vellesa, y sempre resta servent qui a sí mateix no's mana.

Malgrat tot, vosaltres m'acceptèu benèvolament, y al acullirme en vostre casal, m'ensenyèu com pot agermanarse una bella indulgencia ab una alta gerarquia, y fins a quin punt, en el deute que contrach, cal que m'apliqui a ésser agrahit ja que no sóch solvent.

Creguèu, senyors, que no m'he revingut encara de la sorpresa que m'causà la decisió vostra, car se tracta de varons qu'heu devingut exemplars per la claretat del seny, la disciplina del intelecte, la vigoria de la voluntat en tantes manifestacions del saber; que representèu dintre les bones lletres elements substantius de la poesia mateixa, de les ciències y de les arts, y que, en aquests diversos conceptes, sóu qui un creador potent, qui un investigador expert, qui un gran definidor. Y jo no he concebut, ni he creat, ni he investigat, ni he definit. No m'he especialisat en un o altre ram de la ciencia. Me veig distanciat del biòlech qu'explora en la complicació dels organismes; del filosof que sap orientarse entre teoríes conceptuoses; del matemàtic que descobreix lleys siderals o resol problemes d'estabilitat, equilibri y distancia; del químic qu'analisa 'ls àtoms y explica reaccions de la materia; del historiayre que puntualisa fets cronològichs y en treu profitoses ensenyances; del jurisconsult qu' esclareix punts de dret o punts de justicia... Mancat de preparació, norma y disciplina, no faig més que dir o cantar impressions, y fins crech que les més intenses han estat en mi les més mudes. Els meus apostolats han sigut íntims. Si res n'ha trascendit, no ha estat d'una manera directa, sinó a través d'altres esperits, qu'en comunicació ab el meu, ja per analogia, ja per contrast, pogueren millorar lo que jo sentía y llençarho al públich durant els temps ja llunyans en que visqué una revista catalana, hont jo aple-

gava totes les efusions fortament patriòtiques, fortament sentimentals, y, a voltes, ben estridents, de la joventut nostra.

Allí 'ns reuníem en estreta germanor elements ben antagònichs, y parlavem de tot, y tot ho toleravem y tot ho combatíem segons els impulsos del cor. La molta llibertat que gaudíem ens feu caure tal vegada en apassionaments y en lleugereses. Caygudes que no sempre podíem evitar, com no sempre podíem triar tots els elements que se 'ns unien. Ens havia guiat un absolut desinterès, y havíem dit ben alt que no erem ni una església, ni una capella, ni un definitori, ni una secta, ni un partit, ni tan sols una escola. No 'ns alabavem mutuament com s'estila entre confreres, no mercadejavem ab res ni ab ningú, y, ab tot, ens creavem enemichs; però no foren els enemichs els que 'ns mataren, sinó nosaltres mateixos al donarnos compte de que ja no erem ben joves, de que ja 'ns repetíem massa, de que ja no sabíem dir res de nou.

Aquell bregar dins una caòtica confusió d'idees, sentiments y elucubracions les més diverses, per mi ben o mal garbellades, arribà a fatigarme. Però no tot havia estat treball perdut, ni patriòtica ni literariament. El cor dels que 'ns llegien s'havia arborat més d'una vegada ab les flames del nostre entusiasme, y el cabal de les lletres catalanes enriquit ab quelcom de bell, ab quelcom de bo, que per maravella 's trobava unit al nostre patrimoni intel·lectual, tan heterogeni, tan agitat per un trahut d'ideals, de dissertacions y controvèrsies, d'afirmacions y negacions, de llum y d'ombres. Tal fou el llegat de prosistes y poetes eximis, de crítichs d'alt criteri y d'independència sobirana, que entre nosaltres havien nascut o entre nosaltres s'havien fet conèixer. Y aquest llegat resta pur, destriat de tot el barroquisme de teories polítiques y sociològiques de bona fe sentades y escatides.

Després, ja disgregats, quiscún va fer son camí. Jo, refractari a les lluytes polítiques, vaig tornar al meu retir d'escriptor que ja no discuteix, que ja no comenta, que sols escriu subjectivament quan sent la necessitat de traduir ab la ploma les propies emocions. Pot dirse, donchs, que la meva labor en comú ha restat anònima. No merexia

més. Si'n queda rastre, el rastre es ben deslligat de mi. Y avuy, mancat de títols y d'honors que ni he cercat ni he contret, no tinch el dret que, al devallar de la vida, assistia als nobles y acabalats patricis romans, dels quals per empelt s'es feta nostra nissaga, de reposar de fatigues honroses en un predi ben guanyat, prodigant en les converses amicals els fruyts de l'experiencia y entregantse a jòchs prudents de l'inteligenca y del cor en el gaudi d'una ociositat daurada.

Consagració semblant es la que aquesta Academiá m'ofereix, com si jo'n fos digne; y jo us confesso que, si acato el vostre voler, no es sols per cortesia, sinó porque'l vostre redós té quelcom de patriarcal, y del entrellat de les lluytes passades no n'he tret en clar més que una cosa: l'amor a la pau del esperit.

* * *

Senyors: Caldria que jo correspongués al honor que m'havèu fet y tractés de justificarlo provant la meva suficiencia anch que fos en l'explanació de la tesi més humil. Però en aquells que's dexe'n dur per l'imperatiu del sentiment, sovint les tesis són filles de l'emotivitat, y contenen errors d'origen o prejudicis que cal fer triomfar o per la passió, o a copia de silogismes. Hi ha en axò tota la vanitat y tot l'orgull dels amors mundans, que tantes decepcions ens porten. D'aquí que'ls sensitius avancin vers la veritat ab sobressalts, perquè, com ha dit l'esmentat Goethe, la veritat es una antorxa terrible, a la qual probèm d'acostarnos parpellejant y ab una gran por de cremarnos. ¡Quant millor no es poder absorbir la veritat com l'ayre y com la llum, y nodrirse d'ella com dels elements naturals!

Dexeume, donchs, parlar naturalment, sense partit pres, en conversa que voldria que us semblés, alhora, planera y discreta. Cert que'm caldria la competencia del meu antecessor per a explanar un tema interessant, literari o historich. Un tema que contribuís a ilustrar l'istoria de Catalunya seria'l més propi, porque axí seguiria l'exemple del doctor Parpal en acte com aquest, y'm cenyiria al primer precepte dels estatuts de l'Academia. Mes jo de

l'història sols per instint n'abarco l'armonia global, y no m'es dable considerarla més qu'en relació ab la nostra literatura renaxent. Y tinch de confessar que, moltes vegades, no'm sé substraure al sentit poètic y humà d'uns versos d'Apeles Mestres, el poeta de la naturalesa, comentant unes afirmacions d'En Melcior de Palau. Aquest deya qu'en certa manera Apeles Mestres estava divorciat de la literatura catalana del seu temps, perque ell estimava 'ls *petits vius*, y ella 'ls *grans morts*. Y Apeles Mestres, apartat de lluytes apassionades, enamorat de lo senzill, devot de tot lo que viu *ignorat y en pau*, mirant certes exaltacions de l'història ab la mateixa commiseració que's mirava Cervantes els llibres de cavalleria, contestà axí:

Tu dixisti, amich meu: els *vius petits* m'encanten;
adoro 'ls *petits vius* qu'encensen y que canten,
aquests *petits* que són per mi 'ls més grans.
D'aquexa professó qu'anomenem història
y en Corpus sempitern repassa la memoria,
més m'atrà la ginesta que 'ls gegants.

Ara bé: l'història 'ns es necessaria malgrat tot. ¡Trist del poble que no té el recort o l'ilusió d'un hèroe a qui lloar, d'una gesta ab que commoures! Ni 'ls alts exemples de l'història ens han de fer superbs, ni hem de tornarnos escèptichs davant dels seus errors, que són, també, positives ensenyances. Dèu anys fa que rebieu en vostra Academia al doctor Parpal ab tots els honors, y bé podieu ferho, perque era com un embaxador reyal que porta tresors magnífichs, qui, com ell, us portava tot un llegat històric: l'estudi documentat de fets qu'en l'història de Menorca, sa patria, restaven inèdits, y qu'ell havia aplegat ab el mètode y la seriositat dels investigadors moderns, que recullen l'història directament dels arxius, que senten doctrina segons el procés dels fets reals, y dexten al folklore la part sentimental, pintoresca y legendària, o sien els documents psicològichs qu'encarnen les tradicions locals, y qu'al pensador y al poeta 'ls són tan preats com l'història mateixa, car els revelen la naturalesa íntima dels homes y dels pobles.

Permeteume que prengui peu d'axò per a fer una disquisició breu.

Els pobles que no tinguessin història per contar, hèroes per admirar, els inventarien prenent peu de qualsevol episodi de la vida, y 'ls darien tan forta humanitat, qu'encarnarien com en la vida real vicis y virtuts, y axò de manera tan intensa y maravellosa, qu'esdevindrien tipus representatius. Perque tots els pobles, en més o en menys, són visionaris y són imaginatius, y 's pot dir d'ells lo que 'l crítich uruguayench Joseph Enrich Rodó digué dels escriptors poetes que han donat vida a personatges eterns:

«¿Quina misteriosa generació es aqueixa del personatge èpich, novelesch o dramàtich? ¿Quina divina virtut obra per a aqueix acte de creació — el més calificable de tal entre tots els actes dels homes —, que consisteix en donar al món una criatura imaginària immortal: Don Quixot o Don Joan, Otello o Hamlet; en arrencar de les entranyes de l'ànima pròpia una altra ànima?...» Després explica com, en el prurit de creació, es una sola força la que atràu y combina 'ls elements dispersos que han de constituir l'obra somniada: «aquella mateixa força que, dientse atracció, regeix la sublim concordia dels mons; y dientse amor dels sentits, reproduceix la proporció y bellesa dels sers vivents; y dientse amor desinteressat y ideal, floreix en la divina bellesa de les coses del art».

Y jo'm pregunto: ¿fins a quín punt aqueix poder de creació ha existit en la nostra producció espiritual?

El nostre renaxement literari arrenca de bases fermes y té bones arrels. Dos sentiments principals el nodriren en ses primícies: el sentiment de l'història y el de la naturalesa. Abdós cristallisaren de cop, conjuntament, en l'oda de l'Aribau, y abdós s'anaren expandint mercès a les compilacions folklòriques d'En Milà, d'En Pelay Briz, d'En Bertrán y Bros... El sentiment de l'història fou desenrotllat pels nous poetes ab manifestacions més o menys arcaiques, fins arribar a l'obra més depurada dels Aguiló, els Verdguer, els Costa y Llobera, y sobre tot a la d'En Guimerà, pletòrica de vida y de força, d'una rotunditat heròica, d'una humanitat shakesperiana, d'una abundor y plasticitat d'imatges may assolida: «revelació de l'essència per la forma»,

com ha dit Maragall definint la poesia, entenent per forma «l'empremta qu'en la materia de les coses ha dextat el ritme creador». Y, alhora, el sentiment de la naturalesa's consolidava en el teatre y la novela, ab costumistes insignes com Pin y Soler, Vilanova, Oller, Ruyra, Pous y Pagès, Bertrana; en cantors com Apeles Mestres, y en artistes de la prosa com Víctor Català. Després vingué una era de refinament, ab parnasians y preciosistes que cuydaren més del dir que del fer. S'ha d'exceptuar, emperò, tot lo bò dels que saberen adaptar el seu preciosisme al cayent tradicional. Seguiren els *cerebrals*, que de tota incoherencia'n deyen *espiritualitat*; y, per últim, veusaquí qu'en certa manera una reacció *civilista*'ns ha desnaturalisat. Una reacció ab ínfules de procés de continuïtat dels nostres clàssichs, y ab assimilacions forçades de literatures estranyes. No hem perdut de vista 'ls nostres tresors lexicogràfichs d'ahir, no hem dextat de fer obra de depuració filològica, però la producció pròpiament dita literaria ha resultat freda, banal, sense vida, o bé pretenciosa, contorsionada y extravagant; en una paraula, decadent. No ha interessat al poble català, que, malgrat la seva crexença, cada dia llegeix menys. Y es que troba a faltar la senzilla animació del llenguatge corrent, o aquella força d'emoció y de vida sense la qual no's produeix l'obra d'art. Es que troba a faltar els veritables creadors, y no'l convencen els verbalistes. Llevat d'un cercle d'estudiosos, la majoria dels que llegexen han arribat a temer que tants estudis y tants esforços com se realisen, estiguin en rahó inversa de les facultats creadores. Queden frets davant l'acumulació de conexements, dubten de l'eficacia del esforç per l'esforç, saben que'l narcisisme es estèril, y pensen que fora ben trist, després de tant y tan bò com s'ha produhit, que resultessin uns maniàtichs, no uns veritables orientadors els que, a la seva manera avuy, produexen, definexen y depuren. Y diuen y repetexen que inútilment ens apoyarem en treballs filològichs, inútilment escorcollarem l'història per a fer patria y per a fer cultura, perque tots els materials seràn cosa morta si'ns divorciem de la veritat ab actes y ab medis d'expressió emprats y esmerçats arbitrariament. La conexió ab el passat es indispensable, però sense des-

naturalisarnos en nostra vida actual. Podèm mantenir la conexió y renovarnos alhora; les renovacions són necessaries; però no la mantindrèm si en l'extravagancia cerquem l'originalitat. Si no som creadors, siguèm al menys respectuosos ab lo qu'es més fort que les nostrés vanitats. Depurèm el llenguatge, però no 'l fem artificios, femlo humà, per a que resultin humanes y verdaderes nostres obres, sien evocacions històriques, sien plasmacions del instant present. Sols axí són vivents y s'eternisen en la literatura les figures d'ahir; sols axí's crea un Saïd o un Manelich, y's perpetúa un Mestre Olaguer.

Per altra banda, l'afició a reglamentar el llenguatge, quan es excessiva, me fa recordar lo que En Maragall opinava dels llenguatges massa lògichs, que solen estar renyits ab la lògica absoluta de tot lo qu'es vivent. Y, tornant a lo que us deya de l'història y de la naturalesa, creguèu que 'l sentiment poètic de l'una y de l'altra se m'han imposat sempre. En la primera joventut, en els inicis de la meua vida d'escriptor, el concepte que jo tenia de l'història era ampulós. M'atreya més l'aparatositat exterior que 'l sentiment intrínsec. Ab la lectura dels grans poetes que m'oferien representacions plàstiques d'edats remotes, portant sota 'l braç els llibres que contenien llurs magnés evocacions, jo somniava visitar un dia les metròpolis mundials de l'antigor; però 'l meu concepte d'elles y del passat anava modificantse y precisantse mentre recorria encisat els cenobis de Poblet y Santes Creus, y admirava les dexes del art romànic que a Ripoll té son exemplar més preat, y les muralles romanes d'Olèrdola y Tarragona, y la imponent pedrera dita del Mèdol, de la qual exiren tants monuments oblidats o desapareguts.

Y contemplant després l'Arch de Barà, y extasiantme una y altra y cent vegades ab la seva elegancia arquitectònica, me dava compte que si el temps, gratant la pedra, li ha arrebatat poch a poch detalls ornamentals, no ha pogut llevarli l'encís y la simplicitat de la línia, que constitueix son major mèrit y gracia. Despullat de les estatués que tal volta el coronaren, lliberat de la disfressa restauradora qu'en la darrera centuria hagué de sofrir; no sentint ja la trepidació de les legions que, per l'empedrada via, anaven

pas a pas conquerint el món, l'Arch triomfal de Barà no es avuy una aparatositat, sinó una bellesa definitiva. Solitari en mig d'una planura pagesa, ennobleix la naturalesa y la naturalesa l'ennobleix a ell. Es senzill y imponent alhora. Exemple qu'en la vanitat de tantes produccions, en art y en lletres, trobèm també cada dia. Exemple que tenia en compte l'Yxart quant escrivia: «Comença el poema de la vida ab alexandrins que ressonen com el galop d'un esquadró, y acaba sospirantse per quatre assonants ben trobats.» Exemple qu'En Maragall aplicà al mateix Dante, que haventse proposat fer ab la *Divina Comedia* un poema didàctich o teològich, tot lo sistemàtich y conceptuós li hauria resultat obra morta si, en tants moments de vera poesia, no hagués trobat el ritme etern de l'emoció humana.

* * *

Sens dubte no fou en menyspreu del art ni de l'història, sinó del artifici enfarfegat y aparatós, que digué Chateaubriand: «Per als homes vulgars, un monument fastuós; per als grans homes, una pedra y un nom». En contacte ab la naturalesa y en presencia de les reliquies del passat, s'arriba a menysprear les pompes exteriors perque moltes vegades no es per elles, sinó a pesar d'elles que s'troba 'l concepte pur de la bellesa.

Venturós aquell qui, després d'una vida feconda, 'l sab agermanar ab un repòs espiritual tan ben guanyat com mesrescut. Llavors, davant la cronologia de tantes exaltacions y tantes desfetes, tants acerts y tantes errades, tantes glories y tantes llàstimes, tantes tragedies y tantes apoteosis, en lluyta milenaria per assolir un grau més de millorament, una modalitat nova de civilització, s'arriba a les grans síntesis simplificadores y s'adona a la civilització matexa un concepte simplíssim també, que sembla un retorn a lo primitiu però que més aviat es aproximació al ideal de perfectibilitat y de poesia. Es llavors quan s'ovira tot lo que hi ha d'erroni y de malaguanyat en l'immens esforç que axeca o enfonsa reputacions y escoles, vides y fortunes; tot lo que té de mecànich, d'absorbent, d'agabellador y de despotich. Es llavors quan la sed d'avenç, en lo material com en lo espiritual, la veyèm convertida en fretura de guany y

de domini. Es llavors quan, ab majestat de símbols cayguts, ens parlen al cor els instruments primaris del home que's bastava a sí mateix, y ens diu més en sentit de bellesa l'arada primitiva que la mecànica, més l'antich teler del texidor casolà que 'ls axordadors artefactes dels grans centres fabrils, més la senzilla barca de vela que 'l trasatlàntich fastuós y gegantí. Es llavors quan nostra fesomía moral, encuny de la raça, s'acusa més pura y forta sense ornaments postissos, com les sobries línies del Arch de Barà. Es llavors quan retornariem als camps, no certament atrets per la niciesa del rústich que forma part de la naturalesa sense admirarla ni gaudirla, no tampoch per a viure en estaticisme morbós, sinó cercant l'estètica pura, y fins qui'sab si 'l capgirament de civilisacions que, dientse cristianes, s'han basat en l'ambició y l'utilitarisme, y que allixonades pel ver estudi de l'història, que mira endintre y no enfora dels pobles, dels homes y de llurs ànimes, s'amararien del sentiment de la naturalesa, que tantes histories escrites tenen oblidat o desconegut. Quan aquest sentiment predominés, el culte de la bellesa s'estendria arreu, l'educació del home fóra un fet consumat, y ho fóra igualment, en l'ordre social, la vera civilisació.

No entench ab axò sentar conceptes absoluts y rectilinis. Lluny de mi'l propòsit de blasmar les coses superflues, que constituexen a voltes, per ventura, la més delicada eclosió espiritual del home civilisat. Lluny de mi'l desconexer els tresors espirituals esmerçats en la complexitat y en el desordre de tants esforços y tantes ansies convergint o divergint de la vía misteriosa qu'emmena l'humanitat a un estat superior. Mes, si endressèm una mirada retrospectiva al camí recorregut, veyèm ses etapes senyalades ab fites diverses, que a voltes són una negació, altres una afirmació, y sempre una ensenyança. Concretantnos a la nostra patria y no apartantnos del terreny de les arts y les lletres—únich que jo puch petjar sense pèrdrem,—tots podèm admirar fites ben orientadores. Fixa la vista en elles, incorporèm al nostre patrimoni intelectual el d'altres països, renovèm nostra sava, però sense desnaturalisarnos; y, ben identificats ab nostra naturalesa, podrèm continuar y millorar nostra historia.

HE DIT.

RESPOSTA

DE

D. APELES MESTRES

SENYORS ACADÈMICHS,

SENYORES, SENYORS:

Voldria en aquest moment—¡oh, no més en aquest moment!—dexas d'ésser amic del nou acadèmic a qui'm cab l'honor de contestar, perquè ningú pogués sospitar que tot lo que vaig a dir d'ell m'ho inspira l'amistat y no la més rigorosa justícia. Perquè tot lo que vaig a dir d'En Via podria reduhirse a aquestes simples paraules: un excelent escriptor y un home excelent.

Es innegable que'l negoci més escandalosament lucratiu qu' en aquest món podria ferse seria el de comprar els homes per lo que valen y tornarlos a vendre per lo que's creuen valer. Axò, qu'es una pura veritat tractantse de la immensa majoria dels mortals, no resa ab En Via. El qui'l comprés per lo que realment val y'l vengués per lo que ell se creu valer, faria un malíssim negoci.

Ell, valent molt, moltíssim, se creu valer molt poch, quasi res; ell, reconexent els mèrits dels demés, no ha sabut reconexer may els seus. Admirador dels que considera que valen, els ha empès endavant, els ha ajudat a pujar, y s'ha complascut en quedarse endarrera. Si'm permetessi una metàfora massa vulgar, diria qu'ha procurat sempre fer seure als demés en còmoda poltrona, y ell s'ha acontentat ab seure a terra.

Y jo, que'm figuro llegir com en un llibre 'l pensar y 'l sentir d'En Via, m'he preguntat moltes vegades si aqueixa modestia no es, potser, altra cosa que un excés de dignitat. Perquè repugnen tant a la seva austeritat els esforços, les baxeses que tantes nulitats fan per pujar, que no voldria per res del món veures confós ab els saltimbanquis del favoritisme, que, per pagar els seus favors, s'obliguen a vendre la dignitat y la conciencia.

Ara acabèu de sentirlo: exquisitat de sentiments y correcció de llenguatge; claretat de pensament y, naturalment, claretat d'expressió; y dich «naturalment» perque tinch per mi que qui pensa clar parla clar—y En Via pensa ab una claretat maravellosa.

Heus aquí, donchs, sintetisada tota la seva obra, lo mateix de prosista que de poeta. Pochs escriptors realisen com ell el precepte que diu: «pensar alt, sentir fondo y parlar clar». Així pensa, així sent, així parla En Via; y sempre creyent que no fa res, que la seva obra no passa d'un entreteniment sense importància.

*
* *

Nascut en la terra de Sant Ramon—«fill de Vilafranca» com diu la cansó,—dels Milà y Fontanals, dels Vidal y Valenciano, dels Torres y Bages, però barceloní gayrebé de naxença, delicadíssim de salut des de sa infantesa, condemnat a mort per la ciència al arribar a la joventut, tots els seus passatemps, sa major y quasi única distracció la constituïa la lectura, y sobre tot la lectura dels poetes.

Y succehí lo que fatalment havia de succehir: poeta ell mateix sense saberho, no trigà a sentir la necessitat d'expansionar lo que duya a dintre, en versos que a ningú donava a conixer.

Però la violeta, per molt amagada que florexi, no pot amagar la seva fragancia, que la descobreix al qui passa prop d'ella. Axò mateix succehí a n'En Via. No faltà qui va descobrirlo; les seves aficions literaries van durlo a contraure amistats ab els nostres primers poetes, y aviat començà a publicar en *La Renaixensa* una serie de quadrets de costums y de naturalesa, que tot seguit van ésser saborejats pels bons paladars y que constituïren la base del seu primer llibre *Impressions y recorts*.

Quasi sense saber com, y malgrat ell—y sempre malgrat ell—se trobà capitanejant un aplech de bons y entusiastes amichs—l'Oriol Martí, En Tintorer, En Vilaregut, En Pena—y fundà ab ells y dirigí *Joventut*, aquella valenta revista que no trigà a aumentar el seu cos de redacció ab elements de la vàlua d'En Zanné, d'En Miquel y Planas,

d'En Pujulà, etc.; revista batalladora però eclèctica, generosament oberta a tots els criteris y a totes les opinions, portaveu de tots els ideals d'una joventut ardenta però sana, que durant set anys vegé creixer son èxit y que, si va morir, va ésser perque ells matexos van matarla— potser en un excés de dignitat.

Si'n representen aquells set anys, per part d'En Via, d'esforços, d'hores esmerçades, de nits perdudes... y— ¿per què no dirho?—de treball en retocar, en refer poesies y articles agens, de col·laboradors neòfits en els quals ell reconeixia qualitats apreciables, però que per la seva incorrecció, filla de la inexperiència dels seus joves autors, no eren publicables!

¡Y tot axò sense demanar may a les lletres, no ja profit—en axò no hi ha pensat may En Via—sinó ni honra!

¡Tant de bò que la joventut actual volgués y sabés inspirarse en aquèlla!—Y puch formular aquest vot sense ombra d'apassionament perque, per desgracia, «aquèlla» ja no es la meva.

* * *

La producció d'En Via — per més que a n'ell li sembli lo contrari — es considerable y valiosa. Més d'una dotzena de llibres porta publicats. Entre ells citaré: *Impressions y recorts*, *Fent camí* y *De lluny y de prop*, en prosa; *Esteles*, *Del cor als llavis*, *Cullita* y *A mitja veu*, en vers. Ha traduït, ademés, en versos catalans *La Princesa Llunyana*, de Rostand, y les millors poesies de Stecchetti; y en versos castellans *Cyrano de Bergerac*, també de Rostand, *Jesús de Nazareth* y *L'ànima morta*, d'en Guimerà; y porta, en fi, publicat un recull de discursos pronunciats en diverses festes literaries. Ben segur que podria recullirne alguns altres, axí com diversos pròlechs per llibres, recordant en aquest moment el que va escriure per al darrer volúm de poesies d'En Guimerà, y el que — per honra meva — va al davant d'un dels meus llibres de versos.

Com a versificador res té qu' envejar ni aprendre dels mestres de la rima y del ritme. Es vibrant, concís, correcte; diu lo que vol dir ab tanta precisió y claretat com ho diria

en prosa, però ab l'elegancia d'un veritable poeta. ¿Volèu que us mostri com versifica En Via? Aquí va una petita nota, un simple croquis de viatge, un *no res* que'n diria ell, però que valdrà més que tot lo que jo podria dir:

En la garriga feresta
— lluny dels masos arrupits
entre tofes de ginesta
y de baladres florits —
veig al fons d'unes clotades
un carro vell aturat;
té les rodes empolsades
de la pols dels que han passat,
té les vares recolzades
en el terrer calcinat.
En sa última carrera
s'estimbà dins el torrent,
y avuy, prop la carretera,
el consum l'anyorament
de les llargues caminades
per les planes desolades.

Crech que convindrèu ab mi en qu'aquesta simple miniatura revela un veritable poeta y un mestre versificador.

D'una de ses poesies descriptives són els versos següents, suggerits per la visió d'un pi centenari en un cingle rocós:

Passen anys, y encar perdura
dalt del cingle 'l pi retort.
La soca nuosa y dura,
de tan vella, es tota cor.

Res no hi poden del oratge
les embranzides cruels:
com més pobre es el brancatge,
més fortes són les arrels.

Un trist floch de verdô avàra
li queda, y ja no's pot dî
si 'l fullam rebrota encara
o es pura arrel tot el pi.

Menant vida trista y xorca,
cruxint flagellat pel vent,
res no 'l mata, res no 'l corca,
y en son llarch encantament

les pluges d'hivern pausades
y les tempestes d'estiu
li van prenent despiatades
la poca terra ab que viu.

Més, ab la ruxada soma
qu'al matí li dona 'l rou,
per a expandí un xich d'aroma
el noble pi ja 'n té prou.

Y en el penyal ont s'aferra,
dalt del cingle desolat,
com més li manca la terra
n'apar més enamorat.

No li demanèu assumptes complicats, grans quadros d'història, evocacions aparatoses; ell pinta sols lo que veu, lo que 'l fa sentir, lo que li va al cor, y tal com el cor li dicta axí ho escríu. Pot ben dirse d'ell que posa en pràctica aquell vers sublim d'Alfred de Musset:

Ah, frappe-toi le cœur, c'est là qu'est le génie.

¡Quan oposada es la seva poesia a aquexa poesia a la moda — que anomenen «cerebral» perquè ab ella 'l cor no hi té res que veure — que no fa sentir res perquè no es filla del sentiment!... ¡Com si sentiment y poesia fossin dues coses que poguessin separarse! ¡Com si dir «poesia cerebral» no equivalgués a dir «flor sense perfum», o «maniquí vestit de dòna!»

Y ja qu'he pronunciat la paraula «Dòna», hèusel aquí l'assumpte principal, el veritable protagonista de l'obra poètica d'En Via. Cantayre de la Naturalesa, qu'estima y admira axí en sos grans espectacles com en sos més petits detalls, tot d'un plegat us adonèu de que li serveix de bell

escenari, hont fa moure un personatge més bell encara: la Dòna.

Y ab ella somnia els idilis més purs, y per ella sent el dolor més exasperat, tantost vessant devoció, tantost ironia, tantost menyspreant a aquells

que menysprear no saben, ni saben compadir,
ni saben adorar, ni saben malehir.

Aquests esclats de passió no desvirtuen el sentiment de bellesa que 'l guia constantment. Ni Musset, ni Heine dexaren may d' ésser humans, y, moltes vegades, apassionats. Però axò es lo accidental. Es el remoxell produhit pels obstacles que 'l riu troba en son curs. La corrent s'asserena, y s'asserenen els amors, y la Dòna torna a ésser, per al meu biografiat, centre espiritual de totes les armonies. ¿Ne volèu una mostra? Qualsevol de ses poesies podrà donàrnosla. Agafemna una al atzar, la que 's titula *Vers la pau dels cims*. No parla en ella de la dòna: parla a la dòna mateixa y li diu:

Allí la meva ànima d'amant, de poeta,
tot daler va perdre perdent tot albir.
No emprengué volada poderosa y dreta:
divagà com bolva seguint ton respir.

Com esquerpa plànta jo per tu viuria
dalt de tot dels cingles sens veure a ningú.
Com flayrosa planta jo t'encensaria
dalt de tot dels cingles arrapat a tu.

El mateix fervor se troba en les estrofes de *L' Ermita*, que diuen:

Pelegrins som del amor,
y pels monts y per les planes
cerquen eterna claror
nostres ànimes germanes.

Devallant del cim quietós,
nostre front s'enterbolía;
pel camí ¡tan pedregós!
nostra planta 's condolia.

Nostre front s'ha serenat
del lleveig sentint les ratxes;
nostra planta ha reposat
en la blanor de les platges.

Nostres ulls ab beatitut
han cercat la vella ermita
que reposa en la quietut:
¡tan joyosa! ¡tan petita!

Hem sentit la feredat
de les penyes milenaries;
hem seguit la immensitat
de les platges solitaries.

Y hem cullit brots odorants,
y hem somniat prop la mar blava...
Dins l'ermita, y pels voltants,
fins el silenci resava!

Y en la titulada *Boyes*, després d'evocar visions rialle-
res en un dia trist, s'exclama així:

Si el sol ardent ens nega ses besades,
si arreu tot horiçó veyèm cobert,
¡per què glatir belleses allunyades?
Síes tu vora meu, car tu ets lo cert!
Si l'univers escapa a mes mirades,
guanyi mon cor lo que ma vista pert.

Sí: en la poesia d'En Via la Dòna es l'astre de major
magnitud, entorn del qual tot gira com rendintli homenatge.
La Dòna, tal com ell la canta, baix tots sos cayres, mere-
xeria un estudi apart — com aquells qu'ell tan magnífica-
ment sab fer quan estudià les obres dels altres.

* * *

Y ara, per donar la mida exacta de lo refractari qu'es
En Via a tot lo que pugui semblar vanagloria, terminaré

fent constar públicament que si avuy s'assèu entre nosaltres, s'hi assèu malgrat ell. Tan obstinadament s'hi havia negat altres vegades ab el ferm convenciment de que res havia fet per merèxho, que ha sigut precis proclamarlo sense consultarlo previament ni demanarli la seva venia.

Espero, no obstant, que 'ns ho perdonarà, y que acabarà per convèncers de que aquesta vegada no es ell qui té rahó, sinó nosaltres.

¡Benvingut siga!

OBRES DE D. LLUÍS VIA

Impressions y recorts (agotada).

Pent camí.

Esteles (agotada).

Del cor als llavis.

De lluny y de prop.

Cullita.

A mitja veu.

La Veu del Poble y El Poble a la Veu (en col·laboració ab F. Pujulà. Agotada).

IV parlaments.

TRADUCCIONS

Yesús de Nasareth, de Guimerà; traducció castellana en vers.

El alma muerta, de Guimerà; traducció castellana en vers.

La Princesa Llunyana, de Rostand; traducció catalana en vers.

Cyrano de Bergerac, de Rostand; traducció castellana en vers, en col·laboració ab Oriol Martí y Emili Tintorer.

Antonio y Cleopatra, de Shakespeare; adaptació castellana en col·laboració ab Oriol Martí y Salvador Vilaregut.

Contes de Perrault, traducció catalana, en col·laboració ab Oriol Martí.

El senyor Via porta també publicats nombrosos treballs en diferents diaris, entre ells *El Poble Català* y *Las Noticias*, y en moltes revistes catalanes, entre elles *Juventut*, que dirigí des de sa fundació. També va tenir a son càrrech el *Butlletí* del Ateneu Barcelonès durant els últims temps. Ha prologat llibres de diversos escriptors y poetes, com Salvador Albert, J. Pujol y Brull, Jaume Ramon, Carme Karr, Joan Maragall, Apeles Mestres, Angel Guimerà, etc., etc.; ha incorporat a les lletres catalanes notables models de la poesia d'altres països novolatins, y ha escrit les semblances de l'antologia *Lectura Popular* des de 'l volum III al XXI inclusiu.